

Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse Klimatpolitisk plan på medellång sikt Mot ett klimatneutralt samhälle 2035

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse Klimatpolitisk plan på medellång sikt Mot ett klimatneutralt samhälle 2035 (SRR 4/2022 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för betänkande och till kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och ekonomiutskottet för utlåtande. Tidsfrist för utlåtandet: 2.12.2022.

Utlåtanden

Utlåtanden har lämnats av

- kommunikationsutskottet KoUU 32/2022 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 32/2022 rd
- ekonomiutskottet EkUU 65/2022 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- miljöråd Magnus Cederlöf, miljöministeriet
- konsultativ tjänsteman Markku Kinnunen, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Birgitta Vainio-Mattila, jord- och skogsbruksministeriet
- trafikråd Saara Jääskeläinen, kommunikationsministeriet
- expert Tuuli Hietaniemi, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- forskare Kalle Aro, Naturresursinstitutet
- professor Jyri Seppälä, Finlands miljöcentral
- ordförande Markku Ollikainen, Klimatpanelen
- 1. vice ordförande Liisa Kulmala, Finlands Naturpanel
- chef för samhällsfrågor Piia Rekilä, Akava ry
- branschchef Tage Fredriksson, Bioenergia ry
- ledande expert Janne Peljo, Finlands näringsliv rf
- närings- och klimatexpert Teppo Säkinen, Centralhandelskammaren
- teknisk direktör Mikko Somersalmi, Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- energiexpert Anssi Kainulainen, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- energi- och klimatchef Ahti Fagerblom, Skogsindustrin rf
- miljö- och energidirektör Pekka Vuorinen, Byggnadsindustrin RT rf

Betänkande MiUB 24/2022 rd

- ledande expert Timo Härmäläinen, Cirkulärkraft Finland rf
- specialsakkunnig Pauliina Jalonen, Finlands Kommunförbund
- sakkunnig i internationella ärenden Pia Björkbacka, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- sakkunnig, klimat- och energipolitik Jaakko Haikonen, STTK rf
- skyddsexpert Hanna Aho, Finlands naturskyddsförbund rf
- direktör, hållbar utveckling Helena Soimakallio, Teknologiindustrin rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Biokretslopp och Biogas Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Statsrådet godkände sommaren 2022 tre centrala klimat- och energipolitiska planer, det vill säga klimat- och energistrategin, den klimatpolitiska planen på medellång sikt och klimatplanen för markanvändningssektorn. I fråga om klimatpolitiken är det också fråga om den helhet som syftar till att säkerställa att målet om klimatneutralitet i klimatlagen, som trädde i kraft i juli, uppnås senast 2035. Utskottet anser att planeringssystemet och samordningen av det i huvudsak har varit lyckat. Samordningen av planerna har ytterligare stärkts av att redogörelserna behandlas samtidigt i riksdagen. Utskottet har lämnat utlåtande till ekonomiutskottet om klimat- och energistrategin (MiUU 45/2022 rd) och till jord- och skogsbruksutskottet om klimatplanen för markanvändningssektorn (MiUU 46/2022 rd) samt om planen för anpassning till klimatförändringen (MiUU 47/2022 rd). Den aktuella klimatpolitiska planen på medellång sikt behandlas i miljöutskottet för betänkande. Utskottet hänvisar till det som sägs i de ovannämnda utlåtandena och understryker följande.

Förändringar i lägesbilden och energiomställningen

De ovan nämnda redogörelserna har i hög grad beretts samtidigt. Till grund för dem ligger samma kunskapsunderlag, det vill säga de resultat och scenarier som det så kallade Hiisi-projektet genererade. Utskottet betonar dock att lägesbilden i sin helhet har förändrats på ett sätt som förutsätter att de föreslagna bedömningarna ses över snabbt. Energikrisen som har följt av Rysslands aggressionskrig mot Ukraina och utfasningen av rysk energi framhäver frågor som gäller tillräcklig energi, marknadens funktion och försörjningsberedskap. Under energikrisen har man varit tvungen att vidta åtgärder som inte är förenliga med målen för klimatneutralitet. Utskottet betonar att alla åtgärder för att hantera den akuta energikrisen bör vara temporära och att man måste hålla en konsekvent och långsiktig klimatpolitisk linje. Då målet om klimatneutralitet genomförs strikt ökar möjligheterna för utsläppsfria lösningar och investeringar som krävs för energiomställningen. Att minska användningen av fossila bränslen och ersätta dem med egen produktion av ren energi stöder den relativa konkurrenskraften hos rena lösningar och även försörjningstryggheten och leveranssäkerheten. Som ett land med högt tekniskt kunnande och rikligt med ren energi har Finland förutsättningar att framskrida snabbt med utsläppsminskningarna, vilket innebär investeringar, arbetstillfällen och exportinkomster. Klimat- och miljöfrågorna har gått från att vara en bisak till att bli kärnan i affärsverksamheten. Viktiga utgångspunkter i klimatpolitiken är

Betänkande MiUB 24/2022 rd

därför att klimatåtgärderna ska vara kostnadseffektiva, genomslagskraftiga, teknikneutrala och kunna genomföras på marknadsmässiga villkor.

Samtidigt har markanvändningssektorn i Finland blivit en utsläppskälla i stället för sänka och därmed rubbas också grunden för de klimatpolitiska handlingarna. De åtgärder som planerats i klimatplanen för markanvändningssektorn är därför inte tillräckliga för att uppnå den nödvändiga ökningen av kolsänkorna, utan ytterligare åtgärder behövs för att stärka nettosänkan inom markanvändningssektorn. I ljuset av den nya utsläppsstatistiken är det också mycket osannolikt att LULUCF-flexibilitet kan räknas ansvarsfördelningssektorn till godo. Åtgärderna inom ansvarsfördelningssektorn är även förknippade med andra betydande osäkerhetsfaktorer. Den oväntat svaga utvecklingen av kolsänkan inom markanvändningssektorn kräver således ytterligare åtgärder inom såväl ansvarsfördelningssektorn som markanvändningssektorn. Samtidigt som klimatplanen för markanvändningssektorn preciseras på grund av den förändrade situationen, är det nödvändigt att granska ansvarsfördelningssektorns eventuella roll när det gäller att kompensera LULUCF-sektorns underskott under uppföljningsperioden 2026—2030.

Mål för ansvarsfördelningssektorn

Den klimatpolitiska planen på medellång sikt gäller ansvarsfördelningssektorn, det vill säga de sektorer som inte omfattas av EU:s utsläppshandel, med undantag av markanvändningssektorn. Till ansvarsfördelningssektorn hör utsläppen från trafik, jordbruk, separat uppvärmning av fastigheter, arbetsmaskiner, avfallshantering och F-gaser samt utsläppen från industrin utanför utsläppshandeln och från annan energiförbrukning. Det centrala innehållet i planen utgörs av de åtgärder med vilka Finland kan halvera utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn fram till 2030. Enligt EU:s reviderade ansvarsfördelningsförordning är Finlands mål för minskning av växthusgasutsläppen inom ansvarsfördelningssektorn 50 procent fram till 2030 jämfört med utsläppsnivån 2005. Då sjunker utsläppen till 17,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter, medan ansvarsfördelningssektorns utsläpp var 28 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2021. Uppfylldheten av denna skyldighet har utgjort utgångspunkten för utarbetandet av en ny plan. I planen har man dessutom beaktat klimatlagens mål om klimatneutralitet 2035 och uppskattat ansvarsfördelningssektorns andel av måluppfyllelsen.

De nuvarande åtgärderna bedömdes inte vara tillräckliga för att uppnå de ovan nämnda utsläppsmålen, utan nya beräknas behövas för minst 5,6 miljoner ton. Dessa nya kompletterande åtgärder utgör planens operativa program. Skillnaden mellan målet för 2030 och den förväntade målnivån 2035 är 2,7 miljoner ton, varav en del kan täckas genom nuvarande åtgärder och en del genom nya politiska åtgärder. Uppnåendet av målet om koldioxidneutralitet 2035 beror inte bara på utvecklingen av ansvarsfördelningssektorn, utan också på utvecklingen av markanvändningssektorn och handeln med utsläppsrätter. I klimatplanen ingår utsläppsminskningsåtgärder för alla sektorer som ingår i planen. Det behövs åtgärder inom alla sektorer för att utsläppen ska kunna minskas på det sätt som klimatmålen förutsätter. Åtgärderna beräknas, jämfört med basscenariot, medföra utsläppsminskningar på 5,7 miljoner ton fram till 2030 då även flexibiliteten beaktats. Skyldigheten att minska utsläppen kommer således att uppfyllas. Utskottet hänvisar till att lägesbilden har förändrats.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Transport

Inrikestrafikens andel, där flygtrafiken inte ingår, var 21 procent av de totala utsläppen och 37 procent av utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn år 2019. Transportsektorn har således stor betydelse för att de övergripande målen för ansvarsfördelningssektorn ska kunna nås. Den klimatpolitiska planen på medellång sikt innehåller en linjedragning som stämmer överens med färdplanen för fossilfria transporter om att utsläppen från trafiken ska minskas med 50 procent fram till 2030 jämfört med 2005. I enlighet med detta får utsläppen från den inhemska trafiken uppgå till sammanlagt högst 6,25 miljoner ton 2030. Enligt den uppdaterade och korrigerade basprognos för trafiken som blev klar i september 2021 uppgår utsläppen från trafiken till sammanlagt cirka 7,5 miljoner ton 2030, vilket innebär att det fortfarande behövs nya åtgärder för cirka 1,25 miljoner ton. Detta mål ligger också till grund för de åtgärder för att minska utsläppen från trafiken som ingår i redogörelsen.

De viktigaste åtgärderna för att minska trafikutsläppen består av genomförandet av de två första faserna i färdplanen för fossilfria transporter, verkställandet av kommissionens nya klimatpaket för trafiken och höjning av distributionsskyldigheten. De åtgärder som gäller distributionsinfrastrukturen och fordonsanskaffningarna i färdplanens första fas har under 2021—2022 i regel genomförts på det sätt som färdplanen anger. De åtgärder som gäller kollektivtrafik, gång och cykling har inte i avsaknad av finansiering kunnat genomföras i enlighet med riktlinjerna i färdplanen. Enligt en bedömning från kommunikationsministeriet kan det nationella målet att halvera växthusgasutsläppen från trafiken fram till 2030 uppnås utan den villkorliga tredje fasen av färdplanen, om stöden och incitamenten i färdplanen för fossilfria transporter genomförs fullt ut, om olika möjligheter till utsläppsminskning uppnås som väntat, distributionsskyldigheten höjs till 34 procent och om EU:s åtgärder, inklusive EU:s utsläppshandel inom vägtrafiken, genomförs på det föreslagna sättet. Utskottet konstaterar att genomförandet av åtgärderna för att minska utsläppen från trafiken är förenat med osäkerhetsfaktorer och att fördröjningen av genomförandet av EU:s utsläppshandel inverkar på resultaten.

Kommunikationsutskottet uttrycker i sitt utlåtande sin oro över åtgärdernas kostnadseffektivitet och över att genomförandet av målen är förenat med stora utmaningar och att planens ekonomiska konsekvenser har bedömts bristfälligt. I planen har man dock beaktat elektrifieringen av trafiken och andra nya drivkrafter. Kommunikationsutskottet lyfter bland annat fram höjningen av distributionsskyldigheten till den tidigare fastställda nivån, behovet av ett brett urval av metoder, utnyttjandet av den potential som är förenad med effektivisering av trafiksystemet och digitalisering samt transportfattigdomen.

Jordbruket

Växthusgasutsläppen från jordbruket rapporteras inom flera redovisningssektorer. Till ansvarsfördelningssektorn hör metan- och dikväveoxidutsläpp huvudsakligen från produktionsdjur, inom markanvändningssektorn koldioxidutsläppen från odlingsmark och gräsmark och inom ansvarsfördelningssektorns energisektor utsläppen från arbetsmaskiner och fastighetsspecifik uppvärmning. Utsläppen från jordbruket står för cirka 12 procent av de totala utsläppen och för drygt 20 procent av utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn. I samband med godkännandet av den nationella planen för den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) fastställde statsrådet att växt-

Betänkande MiUB 24/2022 rd

husgasutsläppen från jordbruket ska minskas med 29 procent fram till 2035 jämfört med 2019 års nivå. Åtgärder för minskning av utsläpp genomförs särskilt genom åtgärder för minskning av utsläpp inom CAP. De planerade åtgärderna för att minska utsläppen från jordbruket hänför sig särskilt till odling av torvmarker med höjd vattennivå, ökad kolbindning i mineraljordar, precisionsodling och minskning av metanutsläpp från mjölkboskapen. Under 2023 klarnar det i vilken mån markägarna är beredda att under den nya stödperioden ta till vara de stöd som erbjuds.

Det har visat sig vara svårt att minska utsläppen från jordbruket när många gårdar kämpar med en lönsamhetskris. Det finns dock metoder för att minska utsläppen, men en del av dem förutsätter förändringar på systemnivå, såsom omställningen i livsmedelssystemet. De mest effektiva sätten att minska utsläppen är till exempel att kräva tillståndsplikt för röjning av åker, främja våtmarksodling eller annan återvätning på tillräckligt stora områden genom anbudsförfarande samt att ändra fodersammansättningen för husdjur och därtill hörande skattestyrning. Programmet för klimatvänlig mat bör färdigställas för att minska på köttkonsumtionen och på det sättet minska den åkerareal som krävs.

Det är viktigt att biogasen och det arbete som redan har gjorts och är inplanerat för att främja biogasen har lyfts fram väl i redogörelsen, påpekar utskottet. Till exempel målen att minska användningen av brännolja i arbetsmaskiner kan nås genom elektrifiering eller ökad användning av biogas. En ökad decentraliserad produktion av förnybar energi i liten skala på landsbygden har en viktig betydelse både med tanke på att förbättra försörjningsberedskapen och självförsörjningen i fråga om energi, samt med tanke på den nya företagsverksamhet som skapas på landsbygden. Utskottet betonar att man vid granskningen bör beakta också det behov av systemförändringar som hänför sig till cirkulär ekonomi. Genom att främja återvinningen av näringsämnen är det möjligt att förebygga åkerröjning och därigenom avskogning och markutsläpp från torvmarker. Också i den klimatpolitiska planen på medellång sikt ingår åtgärder för att minska utsläppen från jordbruket för att främja biogasen. Man bör uppmuntra till bearbetning och återvinning av stallgödsel från husdjur till exempel via en biogasanläggning eller direkt till återvinningsgödselprodukter. Det är därför bra att investeringsstödet för biogasanläggningar och gödselhantering redan har tagits i bruk för återvinning av näringsämnen och kolbindning. Viktiga incitament utöver informationsstyrning är produktionsstöd som baserar sig på kretsloppet av näringsämnen eller ersättning för förnybar energi och återvunna gödselmedel.

Jord- och skogsbruksutskottet lyfter i sitt utlåtande fram uppgifterna om att markanvändningssektorn har blivit en utsläppskälla och att planen och konsekvensbedömningarna i den måste uppdateras så att det är möjligt att reagera på förändringarna också genom att vid behov ändra de åtgärder som planerats för att minska utsläppen. Jord- och skogsbruksutskottet lyfter också fram osäkerhetsfaktorer i anslutning till mätning och bedömning av utsläpp inom markanvändningssektorn, försörjningsberedskapsfrågor, biogasproduktionens potential samt betydelsen av konsumenternas matvanor, offentliga mattjänster och offentlig upphandling för att förbättra livsmedelssystemets hållbarhet.

Separat uppvärmning av byggnader

Utsläppen från separat uppvärmning av byggnader (2,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2020) har sjunkit stadigt. Omställningen till att slopa oljeuppvärmningen för att ta i bruk utsläpps-

Betänkande MiUB 24/2022 rd

snåla lösningar stöds med investeringsunderstöd och hushållsavdrag. Avsikten är också att höja distributionsskyldigheten för uppvärmningsbränslen, vilket effektivt inverkar på utsläppen från den återstående oljeuppvärmningen. Utsläppen från affärsfastigheter och offentliga byggnader har inte sjunkit nämnvärt, vilket innebär att den potential för utsläppsminskning som ingår i dem inte utnyttjas.

Utskottet understryker att det effektivaste sättet att påverka utsläppen inom byggandet, utöver effektivare energiutnyttjande i det befintliga byggnadsbeståndet, är att satsa på låga utsläpp i energisystemet. Den byggda miljön ska då ses som en del av ett större energisystem. Eftersom byggnadsbeståndet förnyas mycket långsamt innebär energirenoveringar och nya uppvärmningsformer de överlägset största möjligheterna att minska energiförbrukningen och utsläppen från befintliga byggnader.

Direktivet om byggnaders energiprestanda har förutsatt att medlemsstaterna inför minimikrav för energiprestanda för nya byggnader och byggnader som genomgår större renoveringar, nära nollbyggnader, energicertifikat för byggnader och inspektioner av uppvärmnings- och ventilationsystems energieffektivitet eller alternativa åtgärder som ger samma energiinbesparing som inspektionerna. Syftet med det reviderade direktivet är att främja kostnadseffektiva energilösningar i renoveringar och användning av smart teknik i byggnader. Främjandet av möjligheterna att ladda elbilar och utvecklingen av övervakningsautomatiken för uppvärmning och luftkonditionering i byggnader medför nya metoder för att förbättra energiprestandan. Utskottet anser det vara viktigt att den potential som hänför sig till elektrifiering och digitalisering utnyttjas fullt ut när det är kostnadseffektivt.

Avfallshantering

Växthusgasutsläppen från avfallshanteringen var år 2019 omkring 6 procent av utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn. Sedan 2005 har utsläppen minskat med 38 procent. Avstjälningsplatsernas betydelse som upphov till växthusgasutsläpp krymper fortfarande. Det beror särskilt på förbudet att deponera organiskt avfall på avstjälningsplatser som trädde i kraft 2016. Därefter minskade det organiska avfallet på soptipporna markant. Återvinningen av gaser från avfallet kommer att växa något, eftersom en något större andel av dem kommer från avstjälningsplatser där gaserna återvinns. De här mängderna kommer dock att gå ner eftersom den mängd organiskt avfall som numera hamnar på soptipporna är betydligt mindre än tidigare och mängden minskar ännu mer i framtiden.

F-gaser

Utsläppen av fluorerade växthusgaser, således F-gaser, uppgick 2020 till cirka 1 miljon ton koldioxidekvivalenter och regleringen av sektorn styr utsläppsutvecklingen effektivt nedåt redan i basscenariot. Genom reformen av EU:s F-gasförordning och ytterligare åtgärder för att utveckla kompetensen, tekniken och den offentliga upphandlingen väntas utsläppen minska till nära noll 2035.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Arbetsmaskiner

Växthusgasutsläppen från arbetsmaskiner utgjorde år 2020 omkring 5 procent av de totala utsläppen och 9 procent av utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn. Utsläppen har varit nästan oförändrade under de senaste åren. Nästan 90 procent av utsläppen från bränslen kommer från diesel eller lätt brännolja. Syftet med Green deal-avtalet om arbetsmaskiner är att öka utbudet av helt eldrivna och andra utsläppssnåla arbetsmaskiner, och konvertering av traktorer till biogasdrift stöds som miljöinvesteringar via investeringsstödet för jordbruket.

Industri

Industrins energi- och processrelaterade utsläpp omfattas i huvudsak av utsläppshandeln. Utsläpp som hör till ansvarsfördelningssektorn orsakas av mindre anläggningar, arbetsmaskiner samt tillverkning av kemikalier och kemiska produkter som inte omfattas av utsläppshandeln.

Energistöden kommer också i fortsättningen att vara centrala verktyg för att introducera ny teknologi och öka användningen av förnybar energi och energieffektiviteten. Av de riktlinjer som ingår i klimat- och energistrategin ska sådana som har en utsläppsminskande effekt också inom ansvarsfördelningssektorn ingå i klimatplanens åtgärdsprogram. Flera åtgärder kan finansieras genom Finlands plan för återhämtning och resiliens. Den innehåller anmärkningsvärda investeringar bland annat i energiinfrastruktur (155 miljoner euro), ny energiteknologi (161 miljoner euro), koldioxidsnålt väte och avskiljning och återvinning av koldioxid (156 miljoner euro) samt direkt elektrifiering av industriprocesser och åtgärder för att minska koldioxidhalten i dem (60 miljoner euro). Ekonomiutskottet betonar i sitt utlåtande att energisektorns omvärld har förändrats på ett sätt som inte har kunnat beaktas vid beredningen av redogörelsen och att man bör gå in för att genomföra målen för energieffektivitet i första hand genom frivilliga åtgärder.

Miljöutskottet betonar att det är viktigt att det finns en tillräcklig tillgång till ren el. Det här framhävs särskilt i fråga om vätgasekonomin och de innovativa lösningar som utgår från den, såsom elektrobränslen. Utskottet anser att vätes roll lyfts fram väl i strategin, men med tanke på den affärspotential som nämns ovan är det viktigt att utarbeta en ambitiös strategi för vätgasekonomin. Finland har goda förutsättningar att bli en föregångare inom vätgasekonomin tack vare riklig, utsläppsfri elproduktion samt industriell och energiteknologisk kompetens. Framställningen och användningen av ren väte stöder också målen för låga koldioxidutsläpp, till exempel genom indirekt elektrifiering, energilagring och utveckling av elektrobränslen.

Markanvändning och samhällsstruktur

Byggnader och byggande står för cirka en tredjedel av växthusgasutsläppen i Finland. Utskottet behandlar för närvarande ett förslag till bygglag (RP 139/2022 rd), vars syfte är att bygglagstiftningen på ett heltäckande sätt ska omfatta åtgärder för att bekämpa klimatförändringen. Lagen ska styra byggandet mot koldioxidsnålhet och ta hänsyn till de klimatrelaterade fördelarna och nackdelarna under byggnadens hela livscykel. Byggnader ska härafter uppfylla de nya väsentliga tekniska kraven på koldioxidsnålhet och livscykel.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Utskottet betonar att vid sidan av byggandet har också samhällsstrukturen och planeringen av markanvändningen stor betydelse för utsläppen. Ett klimatneutralt samhälle, befolkningens välfärd och näringarnas verksamhetsförutsättningar är beroende av de ramar och möjligheter som byggs upp genom region- och samhällsstrukturen samt trafiksystemet. Klimatförändringen, urbaniseringen, differentieringen av regionstrukturen samt förändringarna i befolkningsstrukturen medför utmaningar för en hållbar utveckling av områdesanvändningen. Kommunerna och regionerna har också en central roll när det gäller att uppnå målen för minskade utsläpp.

Utskottet betonar att den byggda miljön är ett sektorsövergripande tema som binder samman markanvändning, boende, energianvändning och energiproduktion samt transport. Utsläppen kommer dels från utsläppshandeln, dels från ansvarsfördelningssektorn. De processer som minskar utsläppen i den byggda miljön är komplicerade och anknyter till flera samhällssektorer. De skyldigheter att minska utsläppen från byggnader som baserar sig på energieffektivitetsdirektivet ska vara tillräckligt flexibla för att de i tillräcklig mån ska kunna beakta regionala och lokala behov och lösningar i syfte att trygga kostnadseffektiviteten. Alltför detaljerade bestämmelser kan kräva resurser som behövs för de mest effektiva metoderna.

De viktigaste klimatkonsekvenserna av kommunernas styrningsåtgärder i anslutning till planläggningen och byggandet beror på utvecklingen av trafiksystemet och konsekvenserna syns således som en del av utsläppsutvecklingen inom trafiksektorn. Med åtgärderna kan man påverka fördelningen av fortskaffningssätt och därmed de olika trafikslagens prestationer. Med planbestämmelser kan man styra bland annat användningen av byggmaterial. Genom att främja träbyggande kan klimatavtrycket under byggnadens hela livscykel minskas, allt från materialtillverkning och byggande till användning och återvinning.

I de största stadsregionerna kan kollektivtrafiken utvecklas i stor utsträckning, men också genom placeringen av verksamheter går det att göra dem lättare att nå till fots eller med cykel. Mindre stadsregioner och stagnerande kommuner har färre möjligheter att påverka fortskaffningssätten genom att styra markanvändningen på grund av att samhällsstrukturen är utspridd och att det byggs mindre. Alla kommuner har möjlighet att främja gång och cykling genom att förbättra infrastrukturen. Ett medel för att överlag minska behovet att röra sig i alla regioner är att gynna distansarbete och utnyttja digitalisering.

MBT-avtalsförfarandet har införts i de sju största stadsregionerna. Genom förfarandet bemöts klimatförändringens utmaningar med hjälp av markanvändning, boende och trafiksystem. Målet har varit att främja den tidsmässiga samordningen av den regionala trafiksystemplaneringen och den gemensamma regionala planeringen och markanvändningen för att skapa en enhetlig, fungerande och konkurrenskraftig stadsregion. Under den senaste beredningsomgången har strävan varit att betona klimatperspektivet starkare än förut.

Utskottet välkomnar att redogörelsen drar upp riktlinjer för hur man i fortsättningen ska främja träbyggande. Genom att öka virkets andel i nybyggande och renoveringar samt i olika konstruktioner och infrastruktur kan man minska både produktionsutsläppen jämfört med fossila byggmaterial och skapa långvariga kollager. Det behövs åtgärder för att ytterligare främja kompetensen inom branschen, kostnadseffektiva system för träbyggande samt industriellt träbyggande.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Kommunernas och regionernas klimatarbete

Kommunerna intar en nyckelposition i Finlands strävan efter att bli klimatneutralt före 2035, eftersom kommunernas aktiva klimatarbete direkt främjar utsläppsminskningar inom olika sektorer. Kommunerna kan aktivt påverka mängden egna växthusgasutsläpp. Dessutom kan kommunerna på många sätt främja och påskynda utsläppsminskningarna för invånare, företag, samman slutningar och andra berörda grupper.

Utskottet påpekar att en ändring av klimatlagen träder i kraft den 1 mars 2023 (MiUB 15/2022 rd — RP 239/2022 rd). Ändringen medför en skyldighet för kommunerna att utarbeta en klimatplan. Målet är att kommunerna ska kunna genomföra klimatåtgärder utifrån sina egna utgångspunkter och i sina planer betona frågor som är centrala för den egna kommunen. Utskottet påpekar att många kommuner som är föregångare inom klimatarbetet redan har ställt upp egna mål om klimatneutralitet, och en del strävar till och med efter att uppnå klimatneutralitet före det nationella målåret 2035. Utskottet anser att skyldigheten att utarbeta en klimatplan stöder kommunens klimatpolitiska beslut och ökar förutsägbarheten i beslutsfattandet. I de kommuner där det tidigare har gjorts endast lite klimatarbete främjar propositionen sannolikt ett mer systematiskt klimatarbete och gör klimatarbetet mer synligt för kommuninvånarna och andra berörda grupper. Utskottet anser det vara viktigt att man på det här sättet kan öka kommuninvånarnas deltagande och engagemang i det långsiktiga klimatarbetet. Klimatlagen blir också mer heltäckande när kommunernas klimatplaner kompletterar planeringssystemet enligt lagen.

Offentlig upphandling

Utskottet anser att de möjligheter som offentlig upphandling ger när det gäller att på en övergripande nivå ta hänsyn till klimateffekterna bör utnyttjas bättre. Den gällande upphandlingslagstiftningen uppmuntrar, men förpliktar inte till att i samband med offentlig upphandling beakta konsekvenserna för miljön eller klimatet eller aspekter som gäller social hållbarhet. Det finns således stor potential som alltför inte utnyttjas.

I Finland finns det omkring 2 800 självständiga upphandlingsenheter som för offentliga upphandlingar årligen använder sammanlagt 30—50 miljarder euro beroende på hur man räknar. De offentliga upphandlingarna utgör ett viktigt sätt att främja såväl målen för hållbar utveckling som marknaden för miljövänliga produkter. Kompetensutveckling behövs fortfarande. Ett viktigt initiativ är kompetenscentrum för hållbar och innovativ offentlig upphandling, KEINO, som inledde sin verksamhet i mars 2018. Centrumet strävar efter att främja ledningen av offentliga upphandlingar och genomförande och uppskalning av upphandlingar som fungerar som föregångare samt förbättra deras genomslag bland annat för att stävja utsläppen av växthusgaser.

Genom frivilliga avtal mellan ministerier och upphandlingsorganisationer (green deal) ställer man tillsammans upp ambitiösa mål och söker sätt att uppnå dessa. Syftet med revideringen av energieffektivitetsdirektivet är att den statliga centralförvaltningens nuvarande skyldighet att välja de energieffektivaste alternativen när tröskelvärden överskrids vid upphandling av varor, tjänster eller byggentreprenader utvidgas till att omfatta hela den offentliga sektorn. Skyldigheten utsträcks också till att gälla nyttjanderättsavtal och köp av arbetsprestationer. Ett annat mål är att statsrådet utarbetar ett principbeslut om inhemsk och koldioxidsnål upphandling. I principbeslu-

Betänkande MiUB 24/2022 rd

tet ska det fastställas ett utsläppsreduktionsmål för offentlig upphandling. Hur väl målet uppnås ska följas.

Politikåtgärderna för de offentliga upphandlingarna sammanflätas i den klimatpolitiska planen på medellång sikt med de tvärsektoriella åtgärderna, kommunernas klimatarbete, klimatavtrycket från konsumtionen och den cirkulära ekonomin. För åtgärder inom offentlig upphandling är det svårt att separat bedöma deras utsläppsreducerande verkan inom ansvarsfördelningssektorn, men de spelar en viktig roll när Finland strävar efter att uppnå sina klimatmål.

Potentialen för utsläppsminskning inom cirkulär ekonomi

I den klimatpolitiska planen på medellång sikt flyter arbetet för att främja cirkulär ekonomi samman med helheten av övergripande åtgärder tillsammans med kommunernas klimatarbete, klimatavtrycket från konsumtionen och offentlig upphandling. Inga separata utsläppsminskande konsekvenser har räknats ut för cirkularitetsåtgärderna inom ansvarsfördelningssektorn men de spelar en nyckelroll för att uppnå klimatmålen. Utskottet anser att målet att främja ett effektivt införande av åtgärder för cirkulär ekonomi med flera fördelar är viktigt.

De viktigaste utsläppsminskningarna som kan ske inom produktionen med hjälp av cirkularitetsåtgärder uppkommer genom att såväl användningen av jungfruliga resurser som energibehovet i tillverkningsprocesserna minskar. Dessutom minskar den cirkulära ekonomins verksamhetsmodeller klimatavtrycket från konsumtionen. Inom byggnads- och fastighetsbranschen tillämpas redan cirkularitetsåtgärder till exempel i form av reparationsbyggande och återvinning av rivningsavfall. De åtgärder för cirkulär ekonomi som identifierats som centrala för att minska klimat- och miljökonsekvenserna är en förlängning av byggnaders livslängd, ökad konverteringsflexibilitet, utnyttjande av sekundära råvaror, minskning av byggavfall och bättre återvinning av rivningsavfall samt lösningar inom delningsekonomin. I trafiksystemet kan man uppnå betydande utsläppsminskningar till exempel med power-to-x-teknologi, syntetiska drivmedel och biogas samt genom återvinning och återanvändning av bilbatterier. Åtgärder för cirkulär ekonomi inom livsmedelssystemet är till exempel odlingsmetoder som förnyar jordbruksmarken, minimering av matsvinn och återvinning av näringsämnen.

Klimatavtryck från konsumtion

Den stora betydelse som de konsumtionsval och andra val som människorna gör i sin vardag identifierades i den första klimatpolitiska planen på medellång sikt. I planen uppmanades konsumenterna att halvera sitt klimatavtryck före år 2030. Under de senaste åren har hushållens genomsnittliga klimatavtryck inte minskat nämnvärt. Enligt Finlands miljöcentral utgjorde hushållens konsumtion år 2015 cirka 66 procent av Finlands konsumtionsrelaterade utsläpp av växthusgaser. De konsumtionsbaserade utsläppen beräknas uppgå till cirka 2,5 ton koldioxidekvivalenter per person 2030, om man vill begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grader. Klimatpanelen har bedömt att hushållen måste minska sitt klimatavtryck med ca 70 procent när man jämför klimatavtrycket 2016 med klimatmålen för 2030.

Undersökningar visar att den viktigaste förklaringen till klimatavtrycket från hushållens konsumtion är inkomstnivå, som inverkar på konsumtionsutgifterna. Övriga faktorer har liten betydelse

Betänkande MiUB 24/2022 rd

i jämförelse med den. Hushållen kan i någon mån inverka på vilka produkter och tjänster de inriktar sin konsumtion på. Också staten kan påverka konsumtionsstrukturen till exempel genom att förändra relativa priser med fiskala metoder.

Statens åtgärder kan påverka konsumenternas klimatavtryck. De styrmedel som sammanhänger med konsumtionen kan till exempel delas in i normstyrning, ekonomiska styrmedel, såsom beskattning och bidrag, samt informationsstyrning, till exempel fostran och annan kommunikation, såsom miljömärkning. Dessutom kan konsumtionen styras till exempel genom förändringar av marknaden och av utbudet på marknaden, tillhandahållande av tjänster, frivilliga avtal, utformning av produkter och tjänster. Konsumenternas klimatavtryck minskas också genom den energimärkningslagstiftning som utfärdas med stöd av produktgruppsspecifika förordningar samt energimärkningsförordningen. Värderingar och kulturella faktorer är viktiga grundläggande faktorer som inverkar på levnadsvanor och konsumtionsval. Företagen och den offentliga makten inverkar på vilka produkter, tjänster, infrastrukturer och andra lösningar som konsumenterna har eller inte har tillgång till.

Statens åtgärder för att allmänt minska klimatavtrycket från konsumtionen och stödja halveringsmålet för konsumenternas klimatavtryck i fråga om mat, mobilitet och boende är enligt redogörelsen till exempel en utredning om olika sätt att styra reklamen för å ena sidan koldioxidintensiva produkter och tjänster och å andra sidan koldioxidsnåla produkter och främja miljömärkningar, samt en utredning om bedömningen av livscykelutsläppen i fråga om livsmedel och andra konsumtionsvaror utvecklas i syfte att rikta beskattningen så att den beaktar konsekvenserna för klimatet och miljön. I energirådgivningen till konsumenterna erbjuds oberoende och aktuell information om energisparande, energieffektivitet, lösningar för förnybar energi och möjligheter till flexibel konsumtion. Även digitala produktpass och olika former av uppmuntran och stöd till delningsekonomi nämns som åtgärder.

Enligt Finlands miljöcentrals ENVIMAT-beräkningar är utsläppen från hushållens konsumtion inom ansvarsfördelningssektorn cirka 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Genom åtgärder inom sektorn minskar avtrycket fram till år 2030 till cirka 13 miljoner ton. Om 10 procent av befolkningen aktivt strävar efter att minska sitt klimatavtryck särskilt i fråga om mat, boende och mobilitet exempelvis med 15 procent över den allmänna utvecklingen, skulle effekten vara 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Detta kan ur olika synvinklar anses vara en motiverad, försiktig uppskattning av den extra utsläppsminskningseffekten av åtgärder som riktar sig mot konsumtionen inom ansvarsfördelningssektorn. De konsumtionsrelaterade åtgärdernas inverkan på utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn blir således 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2030 + 0,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2035.

Utskottet välkomnar att planen grundligt granskar undersökningen om konsumtionens betydelse och konsumtion. I planen uppmuntras också konsumenterna att halvera sitt klimatavtryck fram till 2030, men de konkreta åtgärderna förblir obetydliga, och består huvudsakligen av att informationsstyrningen stärks genom olika åtgärder. Utskottet anser att det är viktigt att besluta om målet att minska konsumtionen och uppföljningen av det för att utvecklingen av de främjande åtgärderna ska fås igång trots utmaningarna.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Utskottet konstaterar att klimat- och energistrategin också inbegriper stöd för målet att stärka Finlands koldioxidhandavtryck, vilket utskottet välkomnar i sitt utlåtande (MiUU 45/2022 rd). Med koldioxidhandavtryck avses den positiva inverkan som produkter och tjänster som finländska företag producerar har på klimatet. Det internationella klimatarbetet och den gröna omställningen utgör en betydande tillväxt- och exportpotential för finländska företag. Den globala effekten av Finlands klimatneutralitetsmål är betydligt större om lösningarna kan kommersialiseras på den globala marknaden.

Rättvisa och delaktighet

Rättvisa och en rättvis energiomställning är en del av klimatavtalet från Paris och principerna för EU:s klimatpolitik. En utgångspunkt för beredningen av den klimatpolitiska planen på medellång sikt har varit en så rättvis övergång som möjligt till ett koldioxidsnålt samhälle. När planen bereddes underströk de olika berörda grupperna vikten av att undersöka nyttan av de olika metoderna på ett helhetsbetonat sätt under beaktande av klimat, mångfald, ekonomi samt social och regional rättvisa.

Utskottet välkomnar att man vid valet av åtgärder i redogörelsen har granskat alternativen ur rättviseperspektiv. Särskilt åtgärderna för att minska utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn berör direkt medborgarna, vilket framhäver vikten av godtagbara och rättvisa åtgärder. Utifrån utfrågningen om planen har man identifierat åtgärder där särskild fokus bör läggas på rättvisa. I en medborgarenkät betraktades tydligare förpackningsmärkningar på livsmedel och främjande av smidig gång- och cykeltrafik som de mest acceptabla åtgärderna, medan en betydande höjning av priset på bränsle, el, värme och eldningsolja fick minst stöd. Bättre kommunikation och en prisstyrning som uppmuntrar till hållbara val ansågs vara effektivast med tanke på verkningsfullheten. Inom projektet Reilu ruokamurros (ungefär Rättvis matomställning på svenska), som är gemensamt för flera olika forskningsaktörer, undersökte man å andra sidan hur övergången till ett klimatsmart och hälsosamt livsmedelssystem kan genomföras på ett hållbart, godtagbart och rättvist sätt. Vid utfrågningen lyfte man fram jordbrukarnas svaga ställning, och av beredningen av politiska åtgärder efterlystes ett mångsidigt urval av metoder och tillräckliga stöd för att trygga en rättvis omställning. Jordbrukets åtgärder och utvecklingsförlopp gäller inte alla jordbrukare på samma sätt, utan jordbrukarna har olika ställning beroende på gårdens produktionsinriktning, storlek och geografiska läge, utbildningsnivån och de klimatåtgärder som vidtagits tidigare.

I Finland lyfts för första gången också energifattigdomen och transportfattigdomen fram som en utmaning till följd av energikrisen. I en bedömning som gjordes i samband med beredningen av färdplanen för fossilfria transporter konstateras det att låginkomsthushåll konsumerar betydligt mindre bränsle än höginkomsthushåll. Det konstaterades att främjande av gång och cykling främjar tillgängligheten särskilt bland befolkningen utan tillgång till bil, och billigare biljettpreiser inom kollektivtrafiken ansågs förhindra transportfattigdom.

Utskottet anser att inkludering är en viktig del av rättvisepincipen. Vid beredningen av klimatplanen avvägs rättvisan i åtgärderna också av ett medborgarråd som sammanställts utifrån ett slumpmässigt urval. Rådet lyfter fram att klimatåtgärderna väcker oro hos allmänheten på grund av de ekonomiska konsekvenser som de medför, även om man vill vidta åtgärder för att begränsa

Betänkande MiUB 24/2022 rd

klimatförändringen. Enligt rådet är det också viktigt att de individuella och regionala skillnaderna beaktas i åtgärderna enligt den nya klimatpolitiska planen.

Delaktighet är ett viktigt tema för att främja den samhälleliga acceptansen av klimatpolitiken. Utskottet påpekar att också avtal inom ramen för Europas gröna giv samt avtal om energieffektivitet är ett exempel på fungerande samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn för att nå de gemensamma målen. Den frivilliga avtalsverksamhetens styrka ligger också i att undanröja motsättningarna. Färdplanerna för ett koldioxidsnålt samhälle har varit ett innovativt sätt att engagera industribranscherna i den gemensamma samhällsdebatten. Utskottet ser det som viktigt att färdplanerna blir en bestående och levande del av klimatpolitiken och att de i mån av möjlighet utnyttjas vid utarbetandet och genomförandet av klimatplanerna samt att de regelbundet ses över.

Klimatåtgärderna bör främjas som en balanserad kombination av stöd, bestämmelser och skatter så att de genuint sporrar till klimatåtgärder och bibehåller sin acceptabilitet. Utsläppsminskningarna bör uppnås med så låg kostnadsbelastning som möjligt, genom medborgarnas delaktighet och vid behov genom ekonomiska kompensationer. Också under den fortsatta beredningen av klimatåtgärderna ska deras konsekvenser för rättvisan och jämlikheten uppmärksammas med tanke på såväl de olika branscherna och arbetstagarna som konsumenterna. Med hjälp av kommunikation kan man påverka klimatåtgärdernas verkningsfullhet och acceptabilitet. Det behövs tillräcklig och tillförlitlig information för att motivera de klimatåtgärder som påverkar människornas vardag. Det är viktigt att informera om klimatåtgärdernas ekonomiska konsekvenser och styrmedel på ett tydligt sätt och i god tid så att människorna hinner göra de förändringar som behövs och ansöka om de stöd som behövs.

Kompetens

Utskottet konstaterar att klimatplanen för ansvarsfördelningssektorn liksom klimat- och energistrategin inte innehåller allmänna riktlinjer för kompetensutvecklingen. I planen hänvisas det till utredningar enligt vilka man i klimatpolitiken bör beakta upprätthållandet och utvecklandet av arbetskraftspolitiken och arbetsmarknadens funktion och behovet av att stödja sysselsättningen och kompetensen i anslutning till lösningarna på klimatkrisen till exempel genom att höja utbildningsnivån. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande MiUU 45/2022 rd om klimat- och energistrategin och betonar att tillgången på kompetent arbetskraft måste beaktas vid bedömningen av affärsmöjligheterna i samband med energiomställningen. Till exempel bör man stödja arbetstagarna inom fossila branscher i att uppdatera sin kompetens för att de så flexibelt som möjligt kan övergå till att bli experter på koldioxidsnåla och utsläppsfria lösningar. Tillräckliga resurser för fortbildning och omskolning bör främjas på lång sikt. Ett effektivt sätt att främja en rättvis omställning är också att göra bedömningen av konsekvenserna för sysselsättningen och kompetensbehovet till en obligatorisk del av alla klimatpolitiska planer och åtgärdsprogram. Utskottet framhåller också att det är viktigt att man vid bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna förutom förlorade arbetsplatser även bedömer hur nya arbetsplatser uppstår och hur de föränderliga kompetensbehoven kan tillgodoses.

Klimat- och energistrategin innehåller välkomna riktlinjer för forskning, innovation och konkurrenskraft, till exempel att det ska göras satsningar på utveckling av ny teknik och kommersialisering av innovationer, i synnerhet i fråga om energiinfrastruktur, ny energiteknik, väte- och power-

Betänkande MiUB 24/2022 rd

to-x-lösningar (omvandling av elkraft till någonting annat), elektrifiering och cirkulär ekonomi. Forskning och produktutveckling samt nya innovationer är nödvändiga både för klimatet och konkurrenskraften. Målet att höja FoUI-finansieringen till 4 procent av BNP är viktigt, eftersom långsiktig och förutsägbar finansiering av koldioxidsnåla lösningar spelar en viktig roll i att bygga upp ett klimatneutralt samhälle. Direkt och indirekt elektrifiering av industri, trafik och värmeproduktion är den mest energieffektiva och konkurrenskraftiga lösningen. Fossila bränslen måste ersättas med biobaserade och syntetiska lösningar vid energianvändning som bygger på förbränning. För att åstadkomma tillräckliga utsläppsminskningar behövs ett brett urval av metoder. Sådana är till exempel tekniska sänkor, avskiljning av koldioxid samt små och modulära reaktorer. Nya lösningar utvecklas inom vätgasekonomin, digitaliseringen och energieffektiviteten och omfattar till och med matproduktionen där produktion av cellodlade proteiner och vertikal odling kan ge möjligheter till ytterligare utsläppsminskningar när åkermark frigörs för annan användning. Satsningarna på FoUI har en central betydelse för införandet av ny teknik. Utskottet stöder mångsidiga tekniska lösningar för att uppnå målen.

Allmänt om planeringssystemet för klimatpolitiken

Utskottet anser att den klimatpolitiska planen på medellång sikt i princip är en bra sammanställning av såväl de redan fastställda som de nya riktlinjerna för att uppnå målen för minskade utsläpp enligt klimatlagen inom ansvarsfördelningssektorn på vägen mot klimatneutralitetsmålet 2035. Som det konstateras ovan är den dock delvis redan föråldrad när helhetsbilden av klimatpolitiken vid sidan av energikrisen rubbas av att markanvändningssektorn blivit en utsläppskälla. Utskottet betonar i likhet med ekonomiutskottet att det för att uppnå målet om klimatneutralitet blir allt viktigare att skapa en helhetsbild av klimatpolitiken. En sektorspecifik granskning ger inte nödvändigtvis en bild av enskilda regleringsformers korseffekter och övergripande effekter. När planerna delvis överlappar varandra är det å andra sidan svårt att uppfatta planernas roll och således vore det önskvärt att strömlinjeforma planeringssystemet. För att kunna uppfatta de totala kostnaderna för klimatpolitiken vore det också viktigt att åtgärderna skulle inkludera uppskattningar av marginalkostnaderna för olika utsläppsminskningssåtgärder. En samtidig granskning av de olika sektorerna skulle också främja valet av de mest kostnadseffektiva åtgärderna. Också på grund av den ökande sektorsintegrationen vore det motiverat att på lång sikt utveckla ett mer enhetligt planeringssystem.

Utskottet konstaterar samtidigt att redogörelserna för klimatpolitiken lämnades först i slutet av regeringsperioden. Eftersom redogörelserna är bindande för den regering som lämnat dem, är tidpunkten inte den mest ändamålsenliga med tanke på deras genomslagskraft. Klimatlagen stärker i sig på ett allmänt plan en konsekvent planering och rapportering av klimatåtgärder och tillhörande delmål på vägen mot de mål som ställts upp för 2035 och 2050. Varje regering fattar dock i allmänhet beslut om enskilda styrmedel.

Osäkerhetsfaktorer i uppnåendet av målen

I systemet för utsläppshandel fastställs ett utsläppstak och systemet producerar alltid utsläppsminskningar enligt utsläppstaket. Prissättningen av utsläppshandeln säkerställer att utsläppsminskningarna är kostnadseffektiva, således att utsläppen minskas där det är billigast. Det är dock viktigt att komma ihåg att utsläppsminskningarna inom industrin kräver stora investeringar, så det

Betänkande MiUB 24/2022 rd

är viktigt att staten ser till att investeringsmiljön är konsekvent och ger incitament i rätt riktning. Utskottet betonar vikten av både en vätestrategi för att få fram betydande investeringar i grön vätegas och satsningar på FoUI-verksamhet.

De utsläppsminskningar som genomförs inom ansvarsfördelningssektorn är förknippade med större osäkerhet. De centrala riskerna, som leder till att utsläppen inte minskar som planerat, hänger ihop med elektrifieringen av transportsektorn och kommersialiseringen av nya energiteknologier, tillgången till bioenergi och en utsläppsfri användning av den, genomförandet av styrmetoder och tryggheten av tillräckligt omfattande finansiering samt det tidsmässiga utfallet av utsläppsminskningar i förhållande till ansvarsfördelningssektorns årliga utsläppskvoter. Andra centrala risker gäller kommissionens förslag i fråga om utsläppshandel för trafik och byggnader och energieffektivitetsdirektivet, främjandet av industrins färdplaner och de investeringar som krävs för ändamålet, samt utsläppsminskningarna utöver green deal-avtal och övergripande åtgärder. Vidare finns det risker förknippade med förändringar i värden, attityder och människors beteende.

Inom ansvarsfördelningssektorn råder det osäkerhet i synnerhet kring utvecklingen av utsläppen från trafiken, eftersom medborgarnas och företagens val till exempel inom trafiken i sista hand avgör de utsläppsminskningar som slutligen kommer att uppnås.

Också genomförandet av åtgärderna inom markanvändningssektorn och konsekvensbedömningarna av dem samt beräkningsmetoderna är förenade med stora osäkerhetsfaktorer och utvecklingsbehov. Det är klart att de åtgärder som planeras i klimatplanen för markanvändningssektorn med beaktande av nuläget inte är tillräckliga med tanke på den eftersträlvade ökningen av kolsänkorna och således kräver ytterligare åtgärder för att stärka markanvändningssektorns nettosänka. I ljuset av den nya utsläppsstatistiken är det mycket osannolikt att LULUCF-flexibilitet kan räknas ansvarsfördelningssektorn till godo. Den oväntat svaga utvecklingen av kolsänkan inom markanvändningssektorn kräver således ytterligare åtgärder både inom ansvarsfördelningssektorn och inom markanvändningssektorn. Åtgärder som stärker markanvändningssektorns nettosänka kan ofta anses vara mer kostnadseffektiva jämfört med eventuella ytterligare åtgärder inom ansvarsfördelningssektorn.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att beredningen av åtgärder för att stärka markanvändningssektorns nettosänkor har inletts. Jord- och skogsbruksministeriet utsåg den 1 februari 2023 en arbetsgrupp, vars mål är att lägga fram förslag med hjälp av vilka man kan förbättra möjligheterna att uppnå EU-förpliktelsen för markanvändningssektorn för perioden 2021—2025, utarbeta en plan för fullgörandet av förpliktelsen, dess alternativ och kostnadskalkyler samt i enlighet med klimatlagen säkerställa att sänkorna ökar och att det nationella målet för klimatneutralitet 2035 nås.

Utskottet betonar att för att hantera osäkerheten bör uppföljningssystemet utvecklas och ytterligare åtgärder bör vidtas inom alla sektorer för att målen ska nås. Sammantaget bör man sträva efter att överskrida målen med en tillräcklig säkerhetsmarginal: om man misslyckas på ett håll ska det gå att uppnå målet på ett annat håll. För att hantera osäkerheten är det dock nödvändigt att åtgärderna ökas samtidigt inom alla sektorer. Det är nödvändigt att granska klimatpolitiken som helhet för att säkerställa att åtgärderna är kostnadseffektiva.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Utskottet betonar slutligen att åtgärderna inom ansvarsfördelningssektorn har en mer direkt inverkan på hushållens, jordbrukarnas och företagens vardag och konkurrenskraft än utsläppshandeln. Genomförandet av klimatplanen följs upp med hjälp av den klimatårsberättelse som statsrådet varje kalenderår lämnar till riksdagen. Berättelsen innehåller lagstadgade uppgifter om utsläppsutvecklingen och uppnåendet av målen för utsläppsminskning. Dessutom har den kompletterats med önskade granskningar exempelvis av åtgärdernas ekonomiska och sociala konsekvenser. Utskottet anser att dessa är värdefulla, eftersom det är ytterst viktigt att följa upp och göra en mångsidig utvärdering av genomförandet av åtgärderna för att bedöma och säkerställa åtgärdernas kostnadseffektivitet och legitimitet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 4/2022 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av redogörelsen.

Helsingfors 15.2.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Hanna Kosonen cent
vice ordförande Tiina Elo gröna
medlem Petri Huru saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Kai Mykkänen saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Mauri Peltokangas saf
medlem Juha Sipilä cent
medlem Hussein al-Tae sd
medlem Katja Taimela sd
medlem Ari Torniainen cent
ersättare Sari Multala saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Betänkande MiUB 24/2022 rd
Reservation

RESERVATION

Motivering

Bestämmelser om en klimatpolitisk plan på medellång sikt finns i klimatlagen. Utgångspunkterna för den andra klimatpolitiska planen på medellång sikt är det skärpta åtagande om utsläppsminskningar fram till 2030 som EU-kommissionen föreslagit samt klimatriktninjerna i Marins regeringsprogram. Den klimatpolitiska planen på medellång sikt gäller ansvarsfördelningssektorn, det vill säga de sektorer som inte omfattas av utsläppshandeln, med undantag av markanvändningssektorn. Till ansvarsfördelningssektorn hör utsläppen från trafik, jordbruk, separat uppvärmning av fastigheter, arbetsmaskiner, avfallshantering och F-gaser samt utsläppen från industrin utanför utsläppshandeln och från annan energiförbrukning. Enligt kommissionens förslag ska Finland fram till 2030 halvera utsläppen inom ansvarsfördelningssektorn jämfört med utsläppsnivån 2005, och regeringsprogrammet sätter som mål att Finland är klimatneutralt senast 2035. Enligt regeringen är de nuvarande åtgärderna inte tillräckliga för att uppnå målen.

Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att de energi- och klimatpolitiska propositioner som behandlats under den senaste tiden och den aktuella klimatpolitiska planen har ökat de berörda politiksektorernas synlighet i samhället, men samtidigt avsevärt ökat medborgarnas levnads-, boende- och transportkostnader. Det är alltså helt annat än vad regeringen har lovat i själva redogörelsen, där följande nämns: En utgångspunkt för beredningen av den klimatpolitiska planen på medellång sikt har varit en så rättvis övergång som möjligt till ett koldioxidsnålt samhälle. Regeringen talar alltså åtminstone delvis sanning med modifikation.

Vår utskottsgrupp framhåller också att Finlands långa avstånd till marknaderna och vårt beroende av sjötransporter och vintersjöfart redan i nuläget gör den inhemska exportindustrin mer sårbar för de kostnadsökningar som följer av utsläppsstyrningen. Exportindustrin, som konkurrerar på den globala marknaden, kan inte överföra de ökande transportkostnaderna på priserna. Till sammans med EU:s klimatpaket Fit for 55 och dess effekter kommer vissa industrisektorer och exportsektorn att drabbas av verkliga konkurrenskraftsnackdelar. Därför anser vi att vårt lands aktiva påverkansarbete i EU i fortsättningen är mer än nödvändigt för att lagstiftningen ska identifiera Finlands nationella förhållanden och särdrag för att undvika onödig reglering. Också nationell tilläggsreglering bör undvikas med alla till buds stående medel. Vid behov måste den alltför ambitiösa linjen sänkas.

Det är redan känt att skyldigheten för ansvarsfördelningssektorn att minska utsläppen för 2030 väntas bli skärpt betydligt jämfört med tidigare. För att Finland ska kunna fullgöra den krävs nya åtgärder på alla delområden inom ansvarsfördelningssektorn. Sannfinländarna är inte beredda att vidta åtstramningsåtgärder. I synnerhet eftersom man redan nu vet att den gröna omställningen för sin del har försvagat Finlands konkurrenskraft, vilket har lett till en omfattande produktionsförlust till andra länder. Något som visar på situationens oförnuftighet är att även det statsägda Neste stängde raffinaderiet i Nådendal men samtidigt investerade i Rotterdam.

Betänkande MiUB 24/2022 rd

Reservation

Likasa vill vi påminna om att det inom sektorn i allt högre grad fattas kortsiktiga beslut och införs överlappande reglering som inte på rätt sätt beaktar konsekvenserna, men som framför allt driver industribranscher som är viktiga för Finland i trångmål.

Slutligen vill vi både som utskottsgrupp och riksdagsgrupp ytterligare lyfta fram i den politiska debatten att jordbruket och torvproduktionen länge har getts skurkrollen i detta skådespel. Nu har också skogarna och skogsbruket i Finland råkat i tänderna på EU. Skogspolitiken måste absolut hållas kvar i finländska händer. Finland måste ta ett stort steg mot en blåvit omställning och ställa om fokus för klimatpolitiken från EU till Finland. Också med tanke på försörjningsberedskapen är mångsidighet viktigt i energihänseende. Det är viktigt att man inom energiproduktionen inte lägger alla ägg i samma korg, utan att det finns flera produktionssätt. Ändå är ett produktionssätt former än de andra – kärnkraften. Kärnkraften är utsläppsfri och kostnadseffektiv, och uran kan brytas också i Finlands berggrund. Blickarna bör vändas mot inhemska energikällor, såsom sidostrommar från skogssektorn och torv. Torv bör återinföras i energiutbudet och dess roll bör utökas. Torv bör på nytt klassificeras som en långsamt förnybar naturresurs och behandlas i enlighet med den.

I ett helhetsperspektiv är det fullständigt outhärdligt för Sannfinländarna att Finlands klimatpolitik dikteras från EU och att den också nationellt genomförs med en grön ideologi som främsta prioritet och med ögonen slutna för både ekonomiska och sociala konsekvenser. Sannfinländarnas klimatpolitik utgår från blåvita utgångspunkter där allt kulminerar i det inhemska och i välfärd för finländarna. Därför kan vi fortfarande inte underteckna regeringens överdrivet strama klimatpolitik och dess påföljder.

Förslag

Vi föreslår

*att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen (**Reservationens förslag till ställningstagande**).*

Reservationens förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att statsrådet ser över den klimatpolitiska planen på medellång sikt så att den inte är alltför stram och ambitiös att genomföras för vårt lands basindustri (inkl. jordbruket) och därmed orsakar konkurrenskraftsproblem för de ovannämnda branscherna.

Helsingfors 15.2.2023

Petri Huru saf
Mauri Peltokangas saf